

Jukka Jouhki **Kolonialismin kaikuja**

Yasukuni, Japani ja Etelä-Korean kansallisen identiteetin rakentaminen korealaisessa uutismediassa

Toisen maailmansodan aikainen Japani herää henkiin yhä uudelleen ja asettaa kuvitellut kansat vastakkain korealaisessa mediassa. Kun Japanin pääministeri vieraillee sodassa kuolleiden hengille omistetussa Yasukuni-pyhäkössä, Koreassa asia nähdään ”toisena invaasiona”, militaristisen Japanin kansan piittaamattomuutena Korean kansan historian kärsimyksiä kohtaan. Hetken aikaa Korea on jälleen Japanin miehittäjä, historian haavat revitään auki ja nationalismit puhuvat toistensa ohi. Japanin Yasukuni on symbolinen stabilisaatiopiste korealaisuuden rakentamisessa, paradoksaalisesti elintärkeä uhka ja yksi monista työkaluista nykyisyyden ja kansallisen identiteetin hallinnassa toiseuden ja menneisyyden avulla.

”Olemme luoneet Italian. Nyt meidän tulee luoda italialaiset.”

(Massimo Taparelli d’Azeglio)

Benedict Andersonin mukaan elämme kuvitelluissa yhteisöissä.¹ Kun ajattelemme kansoja ja niiden välisiä suhteita, päädyimme usein mielikuviiin luonnollisista, alueellisesti määrittynneistä ja rajatuista yksiköistä. Tällöin yksiköiden sosiohistorialliset suhteet näyttävät meille tavalla, joka vaatii ihmisryhmien kuvittelemista autonomisiksi ja erillisiksi kokonaisuusiksi, joilla on tunnusmerkillinen ydinolemus ja sen myötä kollektiivista identiteettiä rakentavia selkeitä merkitsijöitä kuten ”historia”,

1 Anderson 1994.

”kulttuuri” ja ”isänmaa”. Kansojen kuvitellessa itsensä ja toisensa historia ja tila ovat usein sulautuneet eräänlaiseksi fetissiksi, pakkomielleeksi, joka luonnollistaa tilan ja alueellista historian.² Tällöin tila otetaan kansan haltuun ja historia valjastetaan tilan määrittäjäksi. Aika ja sen myötä historia puolestaan muodostuvat kansan identiteetin kenties tärkeimmäksi ulottuvuudeksi – mitä ”meille” tapahtui menneisyydessä, on osa ”meitä” tänään.

Geopoliittisen historiansa aikana Korean niemimaa on ollut sotien temmellyskenttänä, jolla ovat vuorotelleet muun muassa japanilaiset, kiinalaiset ja amerikkalaiset, jokainen jättäen jälkensä korealaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Kiinalaisen sosiokulttuurinen vaikutus Koreaan oli pitkäkestoisin, mutta japanilaisvallan (1910—1945) vaikutus oli lyhytaikaisuudestaan huolimatta merkittävä. Japanilainen kolonialismi muutti konkreettisesti yhteiskunnan rakenteita. Lisäksi se määrittelee yhä symbolisesti tämän päivän korealaisuutta. Japanin vallan korealaisia traumoja käsitellään yhä, mutta Japani on myös ollut Korean malli ja opettaja, enemmän kuin korealaiset halusivat myöntääkään.³ Toisen maailmansodan päätyttyä Korea oli kehitysmaa ja jaettu kahtia neuvostojohtoiseen Pohjois-Koreaan ja amerikkalaisten hallitsemaan Etelä-Koreaan. Vasta kolmivuotisen Korean sodan (1950—1953) jälkeen eteläkorealaiset pääsivät jälleenrakentamaan maatansa. Korean hallinto kykeni 1960-luvulla rakentamaan puitteet taloudelliselle kehitysohjelmalle, joka nosti maan maailman johtavien taloudellisten valtojen joukkoon.⁴

Vaikka kristinusko on Itä-Aasiassa juurtunut vankimmin juuri Koreaan, on määrällisesti vähäinen kungfutselaisuus kulttuuriselta vaikutukseltaan vähintään yhtä merkittävä. Kungfutselaisuuden vaikutus näkyy selvästi korealaisessa politiikassa ja kulttuurissa, joissa arvostetaan vahvaa lojaalisuutta valtiota kohtaan, vanhempien ja johtajien kunnioitusta sekä yhteiskunnallista harmoniaa, joka kaihtaa vahvaa oppositiopolitiikkaa. Lehdistökään ei ole perinteisesti toiminut vallan vahtikoirana. Korealainen journalismi alkoi modernisoitua jo Korean avauduttua 1800-luvun loppupuolella, mutta aina 1900-luvun loppupuolelle asti korealainen mediakenttä oli pakotettu vahvaan nationalismiin poliittisen kontrollin ja suoran sensuroinnin kautta.⁵ Vaikka Korean lehdistö on viimeisen kahden vuosikymmenen aikana vapautunut ja vapaamielistynyt huomattavasti, on valtalehdistö yhä suhteellisen konservatiivista ja nationalistista.

2 Coronil 1996, 77—78.

3 Bridges 1999, 51; Huotari 2000, 164.

4 Ks. esim. Chung 2000; Aman 2004.

5 Ks. esim. Vesterinen 1988; Huotari 2000; Lee 1997.

Lähestyn tässä artikkelissa kansallisen identiteetin rakentamista ja uusintamista korealaisessa mediassa toiseuden ja historian avulla. Tarkastelen kuinka uutismedia käsittelee ja uusintaa korealaisuutta Etelä-Korean⁶ Japani-suhteen historian ja siihen liittyvän nykyajassa sijaitsevan symbolisen solmukohdan kautta.⁷ Aineistostani on noussut useita maiden välisen suhteen ja sitä kautta korealaisuuden konstruoinnin kannalta tärkeitä teemoja.⁸ Tässä artikkelissa käsittelem näistä kenties eniten symbolisia merkityksiä sisältävää teemaa, Japanin pääministerin vierailuja Yasukuni-pyhäköllä, ja vierailujen nostattamaa korealaisuuden symbolista konstruointia uutismediassa. Viime vuoden elokuun 15. päivänä, Japanin antautumisen ja samalla Korean vapautumisen juhlapäivänä, pääministerin vierailu nosti erityisen kohun ja nationalismin puuskan korealaisessa lehdistössä. Korealaisuutta oli puolustettava menneisyyden vihollista vastaan.

Korea Japanin vallassa

Kiinan tribuuttijärjestelmän alaisena ollut sulkeutunut ”erakkovaltakunta” Korea alkoi kokea ulkopoliittista painetta eurooppalaisten, amerikkalaisten ja japanilaisten tunnustellessa kauppasuhteita Koreaan 1870-luvun lopulla. Poliittisista syistä, taikosta, Korea avautui lopulta ulkovalloille ja erityisesti Japanille, minkä monet korealaiset uudistusmieliset vaikuttajat kokivat edistävän Korean modernisaatiota.⁹ Vuosisadan vaihteeseen mennessä eurooppalaiset, kiinalaiset ja venäläiset olivat yrittäneet saada Korean poliittista kenttää haltuunsa, mutta käytännössä peli oli jo menetetty Japanille, jonka poliittinen valta kasvoi laajamittaisen taloudellisen hallinnan myötä. Japani-Venäjä -sodan (1904—1905) jälkeen Korea joutui japanilaisten miehittämäksi ja yhteiset ”neuvottelut” päättyivät siihen, että Korean oli otettava vastaan japanilaisten ”apua” hallintonsa parantamiseen ja annettava apua Japanin Koreaa suojeleville sotavoimille. Japani painosti vuonna 1905 Korean protektoraatiksi ja alkoi hallita Korean ulkopoliittikkaa. Viisi vuotta myöhemmin Japani liitti Korean itseensä uutena maakuntana, mikä kasvatti Japanin asukaslukua ja pinta-alaa noin kolmanneksella.¹⁰

6 Jatkoissa, jos painotus ei muuta vaadi, tarkoitan Korealla nimenomaan Etelä-Koreaa.

7 Aineistona olen käyttänyt suurimpien korealaisten online-lehtien englanninkielisiä versioita enimmäkseen ajalta elokuu 2006—maaliskuu 2007. Käyttämistäni lehdistä *The Hankyoreh* on nuorekkain, liberaalin ja reformistisin ja *The Chosun Ilbo* vanhin ja konservatiivisin, joskin eurooppalaisittain liberaaleimmatkin korealaiset valtavirtasanomalehdet vaikuttavat melko konservatiivisilta. Ks. esim. Logan et al. 2004, 372. *Korea.net News* puolestaan on Korean kulttuuri- ja viestintäministeriön perustaman tiedotuskeskuksen ylläpitämän sivuston uutispalvelu, joka edustaa eniten valtion virallista kantaa uutisoinnissaan.

8 Esim. toisen maailmansodan aikaiset korealaiset ”lohtunaiset” (japanilaisten seksiorjat) ja Japaninmeren Dokdo-saaren hallintakiista.

9 Ks. esim. Altman 1984, 686; Hara 1998, 391—393.

10 Huotari 2000, 137—154; Park 2005, 154; Schmid 2000, 951; Hara 1998.

Korealaiset suljettiin ulos korkeimmasta hallinnosta ja massiivinen siirtolaisuus Japanista Koreaan alkoi. Korealaiset olivat virallisesti japanilaisia, mutta käytännössä toisen luokan kansalaisia. Korealaisten maita pakkolunastettiin¹¹ ja paikalliset protestiliikkeet tukahdutettiin kovaotteisesti. Japanin lievä demokratisoituminen näkyi 1920-luvulla Korean politiikassa, mutta 1930-luvun globaali taloudellinen taantuma herätti äärintationalismin ja militarismin Japanissa. Korean kannalta vaikein miehitysajan kausi alkoi vuonna 1936, jolloin Japani valmisteli Kiinan invaasiota. Seuraavana vuonna Japani hyökkäsi Kiinaan ja otti Korean joukkojensa tukialueeksi. Alkoi jatkuva poikkeustila ja voimakas assimilaatiopolitiikka: vuonna 1937 korean-kielinen opetus kiellettiin, shintolaisuutta ja keisarikulttia levitettiin pakolla, siirtomaatalous integroitiin Japanin sotatalouteen, korealaisia lähetettiin ulkomaille pakotöihin ja vuonna 1939 korealaisia kehoitettiin vaihtamaan nimensä japanilaisiksi. Näin tekikin 84 prosenttia. Japanin sotanäyttämön laajentuessa korealaisia värvättiin keisarilliseen armeijaan, lähetettiin pakkotyöhön Japaniin ja sen valtaamille alueille ja korealaisnaisia houkuteltiin ja pakotettiin armeijan prostituoiduiksi.

Aina toisen maailmansodan loppumiseen asti japanilaisvalta piti Koreaa kovassa kurissa ja käytti armeijansa ja emämaansa hyväksi alueen taloudellista tuotantoa. Toisaalta Japanilla oli myös myönteinen vaikutus Korean kehitykseen. Korean talous kasvoi huomattavasti, maatalous tehostui, pankkilaitos, koulutus, hallinto ja teollisuus kehittyivät, vaikka on todennäköistä, että modernisaatio olisi edennyt Koreassa ilman japanilaista kolonialismiakin.¹²

Korea voidaan tänä päivänä kuvata kulttuurisesti ja etnisesti homogeeniseksi valtioksi, joskin samanlaisuus toteutuu usein lähinnä retorisella tasolla. Korea ja Japani muistuttavat rakenteellisesti sekä eurooppalaisia kansallisvaltioita että toisiaan. Maat ovat miltei samankokoisia ja väestö yhtä homogeenistä. Niin kansallisen talouden rakenteet kuin poliittiset järjestelmätkin ovat maissa hyvin samankaltaisia. Ainoastaan lähimenneisyyden tapahtumat osoittavat mailla olleen hyvin erilaiset roolit Itä-Aasian historiassa. Japanin siirtomaavallan Koreassa mahdollisti pieni mutta ratkaisevan suuri potentiaaliero ennen modernisaatiokehitystä. Japani-Korea tai Suur-Japani (*Dai Nippon*) voidaankin nähdä dualistisena suhteena itäaasialaisen filosofian kontekstissa: kaksi lähes samanarvoista ja -kokoista maata, joissa on aktiivinen ja hallitseva osapuoli *yang* sekä passiivinen ja vaiennettu *yin*.¹³ Kun Japani liitti Korean itseensä, japanilaiset, kuten myös monet eurooppalaiset ja amerikkalaiset, näkivät Korean Japanin luonnollisena siirtomaana, eikä korealaisten avunpyyntöihin vastattu kansainvälisen politiikan

11 Vuonna 1930 yli 40 % Korean maa-alasta oli japanilaisten omistuksessa.

12 Huotari 2000, 155—164; Lee 1984, 313—372; Eckert et al. 1990, 305—326.

13 Janhunen 2000, 16; Schmid 2000.

foorumilla. Monien korealaisten mielestä japanilaisvallan kansan itsenäisyyttä vaurioitaneut vaikutus johti lopulta Korean sotaan ja maan jakautumiseen kahtia.¹⁴

Yli kuusikymmentä vuotta japanilaishallinnon loppumisen jälkeen kolonialismi elää yhä Koreassa. Lehdistön mukaan Japani ei ole vielä päässyt eroon kolonialistisesta historiastaan – niin kuin ei ole Koreakaan Japanin historiasta. Korean ja Japanin nykysuhteissa kolonialismin historiaa käytetään eräänlaisena reflektiivisenä työkaluna tai foucaultlaisittain diskursiivisena arkistona, jonka kautta korealaisuutta jatkuvasti uusinnetaan. Japanin pääministerin vierailut Yasukuni-muistomerkillä ovat tietynlainen symbolinen stabilisaatiopiste taistelussa nykyisyyden hallinnasta menneisyyden avulla ja samalla paradoksaalisesti elintärkeä uhka korealaiselle kansalliselle identiteetille.

Yasukuni: madonreikä kolonialismin aikaan

Yasukuni (jap. *Yasukuni Jinja* - Valtakunnan rauhan palauttamisen pyhäkkö) on Tokiossa sijaitseva shintolaistemppli, joka on omistettu Japanin keisarin puolesta kuolleiden sotilaiden hengille.¹⁵ Pyhäkössä kunnioitettujen sotilaiden joukossa on myös tuhat toisen maailmansodan aikaista sotasyöllistä, joista kaksitoista on A-luokan sotarikollisia. Japanin hallituksen jäsenten ja erityisesti pääministerin vierailut pyhäkössä ovat aiheuttaneet protestointia niin Japanissa kuin ulkomailla, lähinnä Kiinassa sekä Pohjois- ja Etelä-Koreassa.¹⁶

Japanin entinen pääministeri Junichiro Koizumi vieraili Yasukunin pyhäkössä vuosittain välillä 2001—2006. Koizumi oli vuonna 2006 yli 20 vuoteen ensimmäinen pääministeri, joka vieraili Yasukunilla elokuun 15. päivänä, Korean vapautumisen ja Japanin antautumisen vuosipäivänä. Uusi pääministeri Shinzo Abe ei ole vielä ilmoittanut aikeistaan, vaikkakin *Asia Times Online* epäilee hänen käyneen salaa pyhäkössä. Tätä Abe ei ole kieltänyt tai myöntänyt, vaan kertonut, että sodassa kuolleita tulee kunnioittaa.¹⁷ Korean presidentti Roh Moo-Hyun painotti uuden vuoden 2007 puheessaan, kuinka hän edellisenä syksynä kieltäytyi tapaamasta pääministeri Koizumia, koska tämä korealaisten protestoinnista huolimatta jatkoi vierailujaan Yasukuniin.¹⁸ Rohin mielestä vierailu edusti selkeää kahdenkeskisten suhteiden periaatteiden rikkomista ja toivoi uuden pääministerin pidättäytyvän vierailuista. Rohin

14 Janhunen 2000, 11—31.

15 Yasukunissa kunnioitettuja henkilöä on yli kaksi miljoonaa, joista melkein viisikymmentätuhatta on korealaisia ja taiwanilaisia. Alun perin pyhäkön tarkoitus oli kunnioittaa niitä japanilaisia, jotka menettivät henkensä Meiji-kauden uudistusten levottomuuksissa.

16 Ks. esim. Shibuichi 2005; Nelson 2003.

17 *Asia Times Online* 16.8.2006; *The Hankyoreh* 16.8.2006 kertoo varauksetta Aben vierailleen pyhäkössä huhtikuussa 2006.

18 *The Hankyorehin* 31.12.2006 mukaan Roh peruutti vierailunsa Japaniin vuodeksi eteenpäin. Ks. myös *The Chosun Ilbo* 16.8.2006.

mielestä ”*Korean kansan tulee tuntee samoin*”.¹⁹

Korealaisessa lehdistössä valtiot, kansat ja maanosat monolitisoidaan eli representoidaan eräänlaisina muuttumattomina ja yhtenäisinä rakennelmina Japania vastaan, ja vastaavasti Japani koetaan kykenevän loukkaamaan kokonaisia kansoja. Kokonaiset kansat näyttävät yhdistyvän mielipiteissään *Korea.net Newsin* artikkelissa, jossa kerrotaan Koreoiden ja Kiinan näkevän pyhäkön Japanin militarismin symbolina.²⁰ Toisaalla esitetään, että Koizumi vastuuttomasti häpäisi ja ”*polki jalkoihinsa muiden kansojen tunteita*”. Teko loukkasi ”*Korean ja Kiinan tunteita*”, maita, jotka eivät lehden mukaan ole pelkästään Japanin naapurivaltioita vaan samalla Japanin sotarikosten uhreja.²¹

The Hankyoreh esittää, että elokuun 15. päivänä ”*Itä-Aasian*” tulisi pohtia menneisyyden vääryyksiä ja rakentaa luottamusta maiden välillä. Lehden mukaan Japani taistelee kansainvälistä yhteisöä vastaan ja saa ”*muutkin maat voimaan paboin*”. Edelleen lehti muistuttaa, että kansainvälinen yhteisö paheksuu aina Japania, koska tämä ”*yhteiskuntana jakaa omituisen ja vääristyneen historia-käsityksen*”. Pääkirjoituksen mukaan on ikävää, ettei Japanin yhteiskunta ole työskennellyt tarpeeksi parantaakseen ”*perustavanlaatuisen sairautensa, josta kärsii koko alue*”. Lehti vaatiikin, että japanilaisten itsensä tulisi selvittää Yasukuni-ongelmansa eivätkä he saisi päästää asiaa eskaloitumaan kansojen väliseksi vastakkainasetteluksi. Kanta on sinänsä mielenkiintoinen, koska ainoa asia, jonka ”*japanilaiset*” ovat konkreettisesti asiassa tehneet, on yhden poliittisen henkilön käynti pyhäkössä yksityishenkilönä. Silti *The Hankyoreh*in mukaan ”*japanilainen yhteiskunta*” on pelkuri, joka ei pysty katsomaan suoraan kasvoihin. Pääkirjoittajan mielestä Koizumin toimet tuovat mieleen kami-kaze-lentäjän, joka syöksyy kohti Itä-Aasian yhteisöä tarkoituksenaan tuhota se.²²

Lehdet näyttävät syyttävän Koizumia ja samalla Japania epäaikaismaisuudesta, jopa hulluudesta. Japanin pääministeri ja koko Japani ovat kuin kurittomia lapsia. *The Dong-A Ilbon* pääkirjoitus kuvaa Koizumin vierailun olleen ”*järjetön*”, ”*pöyristyttävä*” ja ”*sietämätön*”.²³ *The Korea Herald* kirjoittaa, kuinka Koizumin kausi oli aivan turha mitä tulee Koillis-Aasian kollektiiviseen rauhanrakentamiseen. Asia johtuu pitkälti hänen ”*uppiniskaisuudestaan*” Yasukuni-pyhäköön suhteen.²⁴ ”*Japani, joka*

19 *Korea.net News* 25.1.2007. *The Hankyorehin* 31.12.2006 mukaan Abe aikonee lykätä vierailuaan Yasukunilla ainakin 15.8.2007 asti. *JoongAng Daily*n 16.8.2006 mukaan keisari Hirohito lopetti vierailunsa Yasukunilla sen jälkeen kun sai tietää, että vuonna 1978 sotarikollisia oli pyhitetty temppeleissä. *The Dong-A Ilbon* 16.8.2006 mukaan on ”*absurdia*” väittää Koizumin käyvän Yasukunilla yksityishenkilönä, vaan teko on osa hänen politiikkaansa.

20 *Korea.net News* 16.8.2006.

21 *The Dong-A Ilbo* 16.8.2006.

22 *The Hankyoreh* 16.8.2006.

23 *The Dong-A Ilbo* 16.8.2006.

24 *The Korea Herald* 15.8.2006.

kieltäytyy kasvamasta aikuiseksi”²⁵, otsikoi *The Hankyoreh*, jonka aikaisemmassa artikkelissa painotetaan, kuinka juhlapäivä muuttui kiistaksi pääministerin ”lapsellisten toimien vuoksi”. Lehti korostaa, että Koizumin reformismi on kyllä saanut liikkeelle Japanin seisautuneen poliittisen ilmapiiriin, mutta Yasukunin tapauksessa hän ei ole pystynyt ”pakenemaan oman mielensä suvaitsematonta ja jääräpäistä labyrinttiä”. Lehden mukaan Koizumin käyttäytyminen on estänyt häntä tapaamasta Itä-Aasian johtajia. Korean hallituksen tulisi lisäksi estää Koizumin pääsy Koreaan ja muistuttaa kansainvälistä yhteisöä Yasukuni-kysymyksestä, mikä ehkäisisi vastaavanlaisen holtittoman käytöksen jatkossa.²⁶

Sotamuistomerkkinä Yasukuni-pyhäkkö näyttyy korealaisille todella sotaisana. Se on jo pelkällä olemassaolollaan väkivaltainen ja uhkaava. *The Hankyoreh* kertoo, kuinka korealainen anti-Yasukuni-liike, joka koostuu lähinnä Japanin puolesta taistelleiden korealaisten jälkeläisistä, suunnittelee haastavansa oikeuteen Yasukunia ylläpitävän organisaation. Liikkeen tarkoituksena on poistaa korealaisten kaatuneiden nimet Yasukunissa kunnioitettujen henkien listasta. Samanlaisiin toimiin on ryhdytty Japanissa ja Taiwanissa. Korean anti-Yasukuni-liike aikoo pitää Itä-Aasian rauhafestivaalin Tokiossa ja järjestää New Yorkissa tutkijatapaamisen levittääkseen tietoa siitä, kuinka ”Yasukunin olemassaolo on vastoin siviilisaatiota ja rauhaa”.²⁷ Korean oppositiopuoluekin yhtyi valtapuolueen mielipiteeseen ja kutsui Koizumin vierailua Yasukunille ”voiseksi invaasioksi”.²⁸ *The Dong-A Ilbon* mukaan pyhäkössä palvotaan jumalina A-luokan sotarikollisia ja Koizumin ”pöyristyttävä teko” ei ollut vain mahdoton hyväksyä vaan myös suoranaista väkivaltaa.²⁹

Lopulta Yasukuni on kuin symbolinen aika-avaruuden madonreikä, jonka aktivoituessa koko Korea tuntuu imeytyvän Japanin vallan aikaan. Koizumi itse kertoo menneensä pyhäkölle kunnioittamaan sotien uhreja ja vahvistamaan vakaumusta, jonka mukaan Japani ei enää koskaan sodi. *JoongAng Daily*n mukaan Korean ulkoministeri Ban Ki-Moon (nyk. YK:n pääsihteeri) oli puolestaan kutsunut vierailua Japanin yritykseksi ”oikeuttaa militaristinen menneisyytensä” ja osoitti ”täydellistä epä-kunnioitusta” korealaisia kohtaan. Presidentti Roh puolestaan vaati Japania selvittä-

25 *The Hankyoreh* 16.3.2007.

26 *The Hankyoreh* 16.8.2006. Mainittakoon, että Koizumi ei itse kieltäytynyt tapaamisista.

27 *The Hankyoreh* 8.12.2006. Mainittakoon, että monet japanilaiset näkevät maansa roolin toisessa maailmansodassa aktiivisena tekijänä panaasialaisessa liittoumassa suojelemassa Aasiaa länsimaisia hyökkääjiä vastaan.

28 *The Seoul Times* 15.8.2006.

29 *The Dong-A Ilbo* 16.8.2006. Mainittakoon, että pyhäkössä kunnioitettujen joukkoon kuuluu myös pappeja, munkkeja, talonpoikia ja käsityöläisiä, poliiseja, jalosukuista ja linnalääniherroja. Pyhäköllä on ollut suuri merkitys mm. sodissa eloon jääneiden muistellessa kuolleita sukulaisiaan. Vesterinen 1999, 288.

mään modernin historiansa ongelmat, jotka ovat saattaneet maiden väliset suhteet ”syvään jäähän”. Roh vaati Japania vilpittömästi pohtimaan menneisyyttään ja ”toiminnan tukemien anteeksipyyntöjen kautta selkeästi todistamaan, ettei sillä ole mitään aikomuksia toistaa menneisyyttään”.³⁰ Korea Timesin mukaan Japanin tulisi tiedostaa vastuunsa ja valistaa tulevia sukupolvia menneisyydestään uudistamalla oppikirjojaan, ettei historia toistaisi itseään. Kysymys on lehden mielestä koko Aasian asia. Jos Japani haluaa vilpittömästi vakautta, rauhaa ja yleistä vaurautta Aasiaan, sen täytyy opettaa historiaa Aasian nykyisille ja tuleville sukupolville ”niin kuin se tapahtui”.³¹

Yasukuni-madonreiän aktivoiminen ei ole korealaisen lehdistön mukaan Japanilta vastuullista toimintaa. Esimerkiksi *The Chosun Ilbo* vaatii Japanin uudelta pääministeriltä vahvistusta sille, että hän haluaa nähdä edeltäjänsä ”pilaamien” Korea-Japani-suhteiden ja Aasia-diplomatian palautuvan ennalleen. Hänen tulisi lopettaa provokaatiot, kuten vierailut Yasukuni-pyhäkölle, jotka ”kieltävät Japanin vastuun menneisyydestään”.³² Usein retoriikkaa kertoo enemmän puhujasta kuin kohteestaan. ”Tokion johtajat ovat epäonnistuneet vapauttaa itsensä menneisyyden taakasta.”³³

The Korea Herald istuttaa Korean psykoanalyytikon sohvalle kertomalla, kuinka ”Japani on pitänyt onnettoman menneisyyden elossa korealaisessa psyydessä kieltäyty-mällä täysin tiedostamasta menneitä syntejään”.³⁴ Jos korealaisen uutismedian vaatimukset Japania kohtaan kiteytetään, näyttää siltä, että Yasukunilla sotarikollisia palvomassa käyneen Japanin militaristisen kansan täytyisi pyytää anteeksi järjetöntä ja häpäisevää, lapsellista ja väkivaltaista menneisyyden toistamista, lopettaa suvaitsematon ja jäärapäinen koko Itä-Aasian tuhoava rauhanvastaisuus ja otettava vastuu menneisyydestään. Jos sen lisäksi Japani opettaisi lapsilleen kauheuksistaan, ehkä silloin menneisyys ei olisi enää elossa korealaisessa psyydessä eikä kolonialismi enää toistuisi Koreassa.

Kuvitellut kansat vastakkain

Mielenkiintoista on, että tuskin yhdessäkään tutkimusaineiston lehtijutussa on pohdittu poliittisen retoriikan ja symboliikan ulottuvuuksia kiistassa. Japanin pääministerin on miellytettävä maansa kansallistuntoisia äänestäjiä ja Korean presidentin omiaan. Kungfutselaisessa kontekstissa vallanpitäjiä tukevan korealaisen lehdistön on seurattava perässä. Näyttää siltä, että Yasukunissa kysymys on enimmäkseen

30 *The Seoul Times* 15.8.2006.

31 *The Korea Times* 8.8.2006.

32 *The Chosun Ilbo* 2.10.2006.

33 *The Korea Herald* 15.8.2006.

34 *The Korea Herald* 15.8.2006

kahden nationalismin retorisesta taistelusta. Japanin pääministerille olisi poliittinen itsemurha lopettaa kansallista identiteettiä vahvistavat vierailut, ja Korean pääministerille olisi tuhoisaa olla puuttumatta korealaisuutta loukkaavaan symboliikkaan. Kiintoisaa on myös se, että korealainen lehdistö vaatii Japania pääsemään eroon menneisyydestään toistamalla jatkuvasti menneisyyden tapahtumia. Koreassa monikaan lehtijuttu ei ole käsitellyt sitä näkökulmaa, että Yasukuni on japanilaisille sekä patriotismin symboli että tapa muistella esi-isiä, vaan useimmiten vierailut nähdään Japanin kolonialismin hansikkaan iskuna vasten Korean kasvoja.

Korean median representoima vastakkainasettelu ja historian hallintataistelu ei olisi mahdollista ilman valtioiden konkretisoimista ja toisaalta persoonallistamista. Korean lehdistön esittämä Japani on ajaton, ydinolemuksellinen ja yhtenäinen rakennelma, eräänlainen olento, joka on ollut sama toimija ennen ja nyt ja jolla on vastuu tekemisistään. Myös muun muassa Korea, kansainvälinen yhteisö, Kiina ja Aasia ovat konkretisoituneet ja persoonallistuneet toimijoiksi. Korealla on tunteet ja se muistaa Japanin aiheuttaman kärsimyksen. Korealainen lehdistö ja korealainen kansallinen identiteetti taistelevat Japanin hegemoniaa vastaan, mutta taistelussa käytetty miekka on kaksiteräinen. Kun Japanin pääministeri vierailee tokiolaisessa shintolaistemppelissä, koko Itä-Aasia yhdistyy valitshuutoihin Japanin vaikutusta vastaan, mutta valtava reaktio päinvastoin vahvistaa Japanin hegemoniaa. Kumpikin maa syyttää lehtien palstoilla toista kypsymättömyydestä eikä yksikään lehti kysy ”mitä sitten?”.

Nationalismi ja sen rakentama tai *valikoima* historia on tehokas tapa synnyttää vastakkainasetteluja. Voidaan puhua esteettisestä nationalismista, joka tarvitsee suremisen paikkoja ja tapahtumia.³⁵ Vaikka kulttuurit saattavat yhä enemmän muistuttaa toisiaan, voivat kulttuuriset identiteetit tulla yhä fiksoituneemmiksi ja dikotomisemmiksi.³⁶ Japanin ja Korean nationalismien nokituskilpailu toteuttaakin universaaleja me ja muut -malleja. Kun yksi ryhmä painottaa erityisyyttään, toinen tuntee tarpeelliseksi tehdä samoin. Usein silmiinpistävää ei niinkään ole oletetun erityisyyden tai kansallisuuden substanssi, vaan enemmänkin tarve julkituoda se.³⁷

Kuten Anthony Cohen esittää, yhteisö on olemassa enimmäkseen mielessä, mentaalisena rakennelmana, joka kondensoi symbolisesti ja usein mestarillisesti kannattajiensa sosiaaliset yhdenmukaisuuden ja eroavaisuuden teoriat. Kontrastin luominen ryhmien välille on oleellinen piirre kulttuuria. Oma ryhmä täytyy kokea yhtenäiseksi ja erityiseksi, koska se kohtaa ulkorajoillaan toiseuden. Siksi kulttuurien elinvoimaisuus on riippuvainen vastakkainasettelusta – toiset ja meidän on liioitelt-

35 Redfield 1999, 80.

36 Ks. esim. Vila 2003.

37 Cohen 1985, 110.

tava. Korealaisessa lehdistössä Yasukuni-kysymys esitetään hyvän ja pahan välisenä taisteluna, jossa menneisyys herää henkiin kun pahantekijä-Japani uhraa Korean sotarikollisten alttarilla. Kulttuurinen identiteetti siis on oleellisesti vastakkainasetteluja luovaa toimintaa, ja tähän antiteesiin kansat kirjoittavat auki kuvitellut atomistiset rakennusaineensa, luonteenomaiset ydinolemukselliset symbolinsa, joilla representoivat kontrastia ja erityisyyttään verrattuna toisiin.

Yasukunin kautta kolonialismi määrittää niin korealaiden korealaisuutta kuin korealaiden kuvittelemaa japanilaisuutta, mutta on muistettava, että yhteisö voi tukeutua lähes mihin tahansa oikeaan tai kuviteltuun eroon – politiikkaan, pukeutumiseen, juomiseen tai kuolemiseen – luodessaan symbolista etäisyyttä toiseen. Vastakkainasettelun symbolinen luonne tarkoittaa sitä, että ihmiset ajattelevat itsensä eroon toisistaan. Mielenkiintoista on, että yllättävän usein ryhmien välillä vallitsevien erojen pienuus on kääntäen verrannollinen ihmisten tahtoon vahvistaa rajoja.³⁸

Benedict Andersonin nationalismin käsittelyssä oleellista on se, että materiaalis-kulttuuriset käytännöt, kuten kirjapainokapitalismi, luovat ja uusintavat kuviteltua yhteisöä, jonka kansalaiset pitävät yllä syvää kiintymystä, tietynlaista sukulaisuutta, toisiinsa ilman kasvokkaista kontaktia. Vaikka pienimmänkään kansan jäsenet eivät koskaan tule tuntemaan suurinta osaa ”veljistään” ja ”siskoistaan”, tapaamaan näitä tai kuulemaan heistä, yksilöillä on kuitenkin käsitys kansan yhteydestä. Kansalliset yhteisöt perustuvat jaettuun yhteisöllisyyden kokemukseen, jonka pohjalla on kansan kattava media. Tärkeää on myös kuvitella yhteinen muinaisuus ja jatkuvuus, joiden avulla luodaan kansallinen tietoisuus. Kansallinen sanomalehti, hyödyke joka vanhentuu vuorokaudessa, kokoaa lukijansa massaseremoniaan, jossa lukemattomat osallistujat ovat jatkuvasti vakuutettuja siitä, että heidän kuvittelemansa maailma on silminnähtävästi juurtunut jokapäiväiseen elämään. Siten fiktio hiipii hiljaa ja jatkuvasti todellisuuteen, luoden huomattavan luottamuksen anonyymien yhteisön olemassaoloon, mikä on modernin valtion tunnusmerkki.³⁹

Voidaan sanoa, että Korea-Japani-kiistassa, kuten monissa muissa nationalismien taistoissa, on kysymys ”*kuurojen dialogista*” jota leimaa ”*symmetrisen autismi*”.⁴⁰ Stereotypisoinnista on kuitenkin kiistatonta hyötyä, koska se pelkistää kognitiivisen kompleksisuuden yksinkertaisiin käsitteisiin ja ilmaisee näkemyksemme pikakirjoitustyyliin.⁴¹ Maailma on kuitenkin virtaava eikä monoliittinen, joten kansallisen identiteetin rakentamisessa suuret määrät energiaa on omistettu dynaamisuuden kontrolloimiseen ja pysäyttämiseen. Vankka ote muuttuvuudesta tarvitsee usein tie-

38 Cohen 1985, 111—117.

39 Anderson 1994.

40 Vrt. Avruch & Black 2001, 13 Egyptin ja Israelin suhteista.

41 Rubin & Sander 2001, 15.

tynäistä ”lukkoonlyömisen” politiikkaa, se on erittäin oleellinen toimija taistelussa identiteetin rakentamiseksi.

Ihmisyhteisöjen tutkijat ovat jo aikaa sitten hylänneet käsitykset objektiivisesti rajatuista yhteiskunnista ja kulttuureista, mutta tutkittavat yhteisöt ja niiden toimijat ovat usein – ja kenties lisääntyvässä määrin – vahvasti suuntautuneita representoimaan maailman ikään kuin se olisi niin rakennettu: ryhmä erilaisia, distinktiivisiä, rajattuja ja diskreettejä kulttuureja. Yhteisölliset retoriikat käyttävät kollektiivisen identiteetin määrittelyssä tiettyjä toimintoja ja symboleja, joita Simon Harrison kutsuu ilmeisesti Ferdinand de Saussuren innoittamana ”diakriittisiksi inventaareiksi”, erovaisuutta rakentaviksi kokoelmiksi, joita ovat muun muassa elinkeino, kieli, ruokavalio, musiikki, rituaalit, uskonto – tai mitkä tahansa kulttuuristen elementtien valikoimat, joilla yhteisöissä erotetaan Itse ja Toinen. Kansallista identiteettiä uusintavat retoriset työkalut luovat kuvan kansan rajoista uhanalaisina, jatkuvassa vaarassa olevina, vieraiden kulttuuristen muotojen hyökkäyksen kohteena. Kulttuuri tai kansa reifikoituu kuvitteelliseksi oikeiden, stabiilien elementtien kokoelmaksi, jonka olemassaolossa on, paradoksaalista kyllä, tärkeää, että se koetaan olevan vaarassa menettää, tulla hajotetuksi tai hävitä.⁴² Korean ”Yasukuni-madonreiän” kohdalla uhka ei tule niinkään jostain suunnasta kuin ajasta. Japanin kauhuteot menneisyydestä ja kansan itsepäinen taipumattomuus muodostavat ainakin retorisen uhkan tulevaisuuteen. Kansa, joka ei tarpeeksi kadu menneisyyttään, saattaa toistaa jo tapahtuneen.⁴³

Kahtiajakojen kannalta tärkeää on valikoiva menneiden tapahtumien painottaminen ja valikoiva nykyisten tapahtumien havaitseminen. Niistä kumpaakin edesauttaa ryhmän ja ulkopuolisten välinen sosiaalinen ja emotionaalinen ero. Niin kuin Thomas Hylland Eriksen sanoo, ”*ei ole koskaan liian myöhäistä hankkia traagista historiaa*”.⁴⁴ Poliittisesti hyväksyttävän menneisyyden luomisessa tapahtumien valikoiva käyttö on kenties tärkeämpää kuin niiden selkeä vääristely. Se, mitä ryhmät käsittävät väärin, ei välttämättä ole oleellista, vaan se mitä ne jättävät huomioimatta. Yasukunin tapauksessa korealainen media harvoin, jos koskaan, mainitsee kuinka pyhäkkö ilmentää japanilaisille tärkeää esi-isien ja sukulaisten kunnioittamista, joka on tärkeää Koreassakin. Itse asiassa ulkopuoliset havainnoijat ovat usein vaikuttuneita siitä, kuinka vähän konfliktissa olevat ryhmät tietävät toisistaan ja kuinka huomattavan erilaisia tilityksiä konfliktista ryhmät tuottavat. Kysymys ei ole niinkään selkeistä erimielisyyksistä vaan siitä, että ryhmät painottavat eri aspekteja ja tapahtumia.⁴⁵

42 Harrison 1999.

43 Kuinka paljon korealainen lehdistö oikeasti pelkää Japanin uutta imperialismia on yksi asia, kuinka paljon pelko on retorinen keino saada hegemoninen naapuri nöyrytymään, on toinen.

44 Eriksen 2005.

45 Ross 2001, 238.

Aika, kuten kieli tai raha, on merkityksen kantaja, muoto, jonka kautta määrittellemme Itsen ja Toisen suhteen sisällön.⁴⁶ Korean uutismediassa representoitu historia luo kansallisen identiteetin ”luonnollisen” genealogian eli eräänlaisen auktorisoituneen kansanhistoria-diskurssin kolonialismista nykypäivään, mutta kuten kausaalisten ketjujen määrittely ylipäättään, niin myös kansalliset genealogiat ovat valikoituja, koska jokainen niistä on valinta miltei äärettömästä tapahtumasarjojen joukosta. Siten jokainen genealogia saa auktoriteettinsa siitä moraalista tai diskursiivisesta muodostelmasta, jota se pyrkii palvelemaan.⁴⁷

Korealaisen ”representaation raivon” osasyynä voi olla myös se, että Korean kolonisaation tapauksessa valloittaja ei ainoastaan nähnyt korealaisuutta toiseutena, vaan sai korealaiset kokemaan itsensä Toisena.⁴⁸ Voidaan sanoa, että korealaisen median diskurssissa kamppaillaan yhä korealaisten sisäistämää toiseutta vastaan eikä napanuora ja siten ongelmallista kolonialistista äiti-suhdetta Japaniin ole kyetty katkaisemaan. Korealaisten vaatimus Japanille ”Selvittää välinne menneisyyden kanssa” on kansallista transferenssia, jossa omat ongelmat koetaan toisen ongelmiksi. Kuten Edward Said huomioi, kolonisoiduksi tuleminen kokemus, mukaan lukien riippuvuuden ja alistetuksi tuleminen tunteet, ei ole poistunut kolonialismista vapautuneilta alueilta. Ihmiset ovat vapautuneet yhdellä tasolla, mutta jääneet menneisyyden uhreiksi toisella.⁴⁹

Lopuksi on muistettava, että mitkään kulttuurit, kansat tai yhteiskunnat eivät itsessään ole jatkuvasti ja ”luonnollisesti” vihamielisiä toisiaan kohtaan, vaan on olemassa joitain kulttuurisen ja kansallisen identiteetin solmukohtia, joissa vastakainasettelut heräävät eloon. Lopulta reaalipolitiikka ja arkipäivän suhteet pilkkottavat retoriikan alta. Ulkopoliittisesti sekä Japanin että Korean intresseissä on jättää valtioiden väliset kiistat puheen tasolle ja antaa nationalistien syyttää nationalisteja nationalismista. Maat ovat monimutkaisessa vastavuoroisen riippuvuuden verkossa, jota ylläpitävät hyvät kauppasuhteet ja yhteiset intressit Pohjois-Korean uhkan ja Kiinan hegemonian minimoimiseksi.

Myös kulttuurin ja yhteiskunnan toiminnan tasolla Japani ja Korea ovat tiiviissä kontaktissa: elokuvat, turistit, musiikki, raaka-aineet, taide, työntekijät, opiskelijat ja raha risteilevät rajojen yli välittämättä kolonialismin historiasta tai tokiolaisista pyhäköistä. Kansallisuus, kansalaisuus ja nationalismi ovat Korean ja Japaninkin kohdalla kulttuurisia valmisteita. Nationalismi ei ole kansan ”heräämistä itsetietoi-

46 Fabian 1983, ix—x.

47 Vrt. Appadurai 1988, 40.

48 Vrt. Hall 1994, 394—395.

49 Said 1989, 207.

suuteen”, vaan nationalismissa kuvitellaan kansa, jota ei ole. Nationalismi on tietynlaista sukulaisuutta, jonka kielessä ”*menneisyydet palautetaan, toveruudet kuvitellaan ja tulevaisuudet unelmoidaan*”. Se, että pitää tulla jatkuvasti muistutetuksi jo unohdetuista tragedioista näyttää olevan luonteenomainen ja vain toisinaan ajankohtainen työkalu kansallisen identiteetin rakentamisessa.⁵⁰

50 Anderson 1994.

Kirjallisuus

- Altman, Albert A. 1984: 'Korea's First Newspaper. The Japanese Chosen Shinpo.' *The Journal of Asian Studies*, 43 (4): 685—696.
- Anderson, Benedict 1994: *Imagined Communities*. Verso: New York, London.
- Appadurai, Arjun 1988: 'Putting Hierarchy in Its Place.' *Cultural Anthropology*, 3 (1): 36—49.
- Avruch, Kevin & Black, Peter W. 2001: 'Conflict Resolution in Intercultural Settings. Problems and Prospects.' Teoksessa Chew, Pat K. (toim.): *The Conflict and Culture Reader*, 7—14. New York University Press: New York, London.
- Bridges, Brian 1999: *Europe and the Challenge of the Asia Pacific*. Edward Elgar Publishing: Cheltenham (UK).
- Chung, Pei-chi 2000: 'The Cultural Other and National Identity in the Taiwanese and South Korean Media.' *Gazette: the International Journal for Communication Studies*, 62 (2): 99—115.
- Cohen, Anthony P. 1985: *The Symbolic Construction of Community*. Tavistock: New York, Lontoo.
- Coronil, Fernando 1996: 'Beyond Occidentalism. Toward Nonimperial Geohistorical Categories.' *Cultural Anthropology*, 11 (1): 51—86.
- Eckert, Carter J. & Lee, Ki-Baik & Lew, Young Ick & Robinson, Michael & Wagner, Edward W. 1990: *Korea Old and New. A History*. Ilchokak Publishers: Soul.
- Eriksen, Thomas Hylland 2005: *Risking Security. Paradoxes of Social Cohesion*. Virkaanastujaispuhe, Vrije Universiteit, Amsterdam, 15.3.2005, <http://folk.uio.no/geirthe/security.html>, luettu 26.3.2007.
- Fabian, Johannes 1983: *Time and the Other. How Anthropology Makes its Object*. Columbia University Press: New York.
- Hall, Stuart 1994: 'Cultural Identity and Diaspora.' Teoksessa Chrisman, Laura & Williams, Patrick (toim.): *Colonial Discourse and Post-Colonial Theory. A Reader*, 222—237. Harvester Wheatsheaf: New York, London.
- Hara, Takemichi 1998: 'Korea, China and Western Barbarians. Diplomacy in Early Nineteenth-Century Korea.' *Modern Asian Studies*, 32 (2): 389—430.
- Harrison, Simon 1999: 'Cultural Boundaries.' *Anthropology Today*, 15 (5): 10—14.
- Huotari, Tauno-Olavi 2000: 'Erakkovaltakunnasta talousihmeeseen.' Teoksessa Vesterinen, Ilmari & Janhunen, Juha & Huotari, Tauno-Olavi: *Korea. Kolme ovea tiikerin valtakuntaan*, 103—249. Gaudeamus: Helsinki.
- Janhunen, Juha 2000: 'Aamuruskon maa.' Teoksessa Vesterinen, Ilmari & Janhunen, Juha & Huotari, Tauno-Olavi: *Korea. Kolme ovea tiikerin valtakuntaan*, 11—102. Gaudeamus: Helsinki.
- Lee, Jae-Kyoung 1997: 'Press Freedom and Democratization. South Korea's Experience and Some Lessons.' *Gazette: the International Journal for Communication Studies*, 59 (2): 135—149.
- Lee, Ki-Baik 1984: *A New History of Korea*. Harvard University Press: Cambridge, London.
- Logan, Robert A. & Park, Jaeyung & Shin, Jae-hwa 2004: 'Elite Sources, Context, and News Topics. How Two Korean Newspapers Covered a Public Health Crisis.' *Science Communication*, 25 (4), 364—398.
- Nelson, John 2003: 'Social Memory as Ritual Practice. Commemorating Spirits of the Military Dead at Yasukuni Shinto Shrine.' *Journal of Asian Studies*, 62 (2): 445—467.
- Park, Myoung Kyu 2005: 'Emergence of "the Social" in Modern Korea: The Concept and Reality of "Society".' *Korea Journal*, 45 (3): 137—159.

- Redfield, Marc 1999: 'Imagi-Nation. The Imagined Community and the Aesthetics of Mourning.' *Diacritics*, 29 (4): 55—83.
- Ross, Marc Howard 2001: 'The Relevance of Culture for the Study of Political Psychology and Ethnic Conflict.' Teoksessa Chew, Pat K. (toim.): *The Conflict and Culture Reader*, 236—240. New York University Press: New York, London.
- Rubin, Jeffrey Z. & Sander, Frank E. A. 2001: 'Culture, Negotiation, and the Eye of the Beholder.' Teoksessa Chew, Pat K. (toim.): *The Conflict and Culture Reader*, 15—16. New York University Press: New York, London.
- Said, Edward 1989: 'Representing the Colonized. Anthropology's Interlocutors.' *Critical Inquiry*, 15 (2): 205—225.
- Schmid, Andre 2000: 'Colonialism and the 'Korea Problem' in the Historiography of Modern Japan. A Review Article.' *The Journal of Asian Studies*, 59 (4): 951-976.
- Shibuichi, Daiki 2005: 'The Yasukuni Dispute and the Politics of Identity of Japan: Why All the Fuss?' *Asian Survey*, 45 (2): 197—215.
- Vesterinen, Ilmari 1988: *Lohikäärme ja krysanteemi. Näkökulmia Itä-Aasian kulttuureihin*. Hämeenlinna: Karisto.
- Vesterinen, Ilmari 1999: 'Japanin nationalismin mytologiset juuret.' Teoksessa Palva, Heikki & Pentikäinen, Juha (toim.): *Uskonnot maailmanpolitiikassa*, 261—314. WSOY: Juva.
- Vila, Pablo 2003: 'Processes of Identification on the U.S.-Mexico Border.' *The Social Science Journal*, 40 (4): 607—625.
- Åman, Sanna 2004: *Näköaloja korealaiseen tietoyhteiskuntaan. TIEKE Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus ry:n julkaisusarja 16*. Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus: Helsinki.

Online-lehdet

- Asia Times Online*, <http://www.atimes.com>
- The Chosun Ilbo*, <http://english.chosun.com>
- The Dong-A Ilbo*, <http://english.donga.com>
- The Hankyoreh*, <http://english.hani.co.kr>
- JoongAng Daily*, <http://joongangdaily.joins.com>
- The Korea Herald*, <http://www.koreaherald.co.kr>
- The Korea Times*, <http://times.hankooki.com/times.htm>
- Korea.net News*, <http://www.korea.net/news/news.asp>
- The Seoul Times*, <http://the.seoultimes.com>